

Atklātā vēstule Latvijas Valsts prezidentam, LR Saeimai, Ministru kabinetam, LR Tiesībsargam un sabiedrībai

Biedrība „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” kopš savas dibināšanas 2009. gadā ir darbojusies, lai īstenotu cilvēku ar invaliditāti tiesības dzīvot pilnvērtīgu un cilvēka cienīgu dzīvi sabiedrībā. Lai virzītos uz šo mērķi, esam ar labākiem vai sliktākiem panākumiem ilgstoši sadarbojušies ar Labklājības ministriju un tās pārstāvjiem. Sprotam, ka pārmaiņas domāšanā un attieksmē prasa laiku. No savas puses vairāku gadu garumā esam snieguši metodisko atbalstu, izstrādājuši Vadlīnijas normalizācijas principu īstenošanai, organizējuši seminārus. Vairāk nekā 25 veiktie dzīves kvalitātes izvērtējumi Valsts ilgstošas aprūpes centros gan bērniem, gan pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem ir devuši Labklājības ministrijai skaidrus dokumentālus pierādījumus par to, ka institucionālā aprūpe ir mūsdienu prasībām neatbilstoša, novecojusi, degradējoša un pazemojoša pakalpojuma forma.

Šie skarbie pierādījumi bija viens no iemesliem, kuri veicināja sociālās politikas virziena maiņu valstī. Politikas virziens ir atspoguļots „Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādņēs 2014. - 2020. gadam”. Šī vidējā termiņa plānošanas dokumenta mērķis ir „...nodrošināt cilvēku vajadzībām atbilstošu sabiedrībā balstītu pakalpojumu sniegšanu,... cienīgus dzīves apstākļus un augstas kvalitātes pakalpojumus” cilvēkiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Dokuments deva pamatotas cerības tām ģimenēm, kuras ikdienā rūpējas par bērniem un pieaugušiem cilvēkiem ar smagiem traucējumiem, uz atbilstošu sociālo pakalpojumu attīstību.

Šodien, mums – ģimenēm, kuras ikdienā rūpējas par saviem tuviniekiem, šīs cerības ir sagrautas!

Kaut arī valstī ir izstrādāts plāns pārejai no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem (deinstitutionalizācija), tomēr īstenošanās darbības netiek veiktas tā, lai panāktu reālas izmaiņas ilgtermiņā. Kam un kurai personai ir izdevīga morāli novecojusi aprūpes sistēma?

Valsts, apgūstot 90 miljonus eiro Eiropas fondu līdzekļu, īsteno fragmentāru projektu, kura ietekme uz reālu cilvēku dzīvi ilgtermiņā ir apšaubāma.

Liela apjoma līdzekļi tiek tērēti atkārtotai situācijas pētīšanai, vajadzību vērtēšanai, ilgstošai administrēšanai, braukāšanai labās prakses meklējumos, kas būtiski samazina reālu pakalpojumu izveidei nepieciešamo finansējumu. Uzskatām, ka labās prakses piemēri ārvalstīs ir gadu gaitā detalizēti izpētīti, bet nezināmu iemeslu dēļ joprojām nav ieviesti Latvijā.

Ģimenes un cilvēki ar invaliditāti paļāvās, ka jaunā procesa rezultātā tiks izveidoti un nodrošināti tik ļoti gaidītie sociālie pakalpojumi. Jauni pakalpojumi tiks veidoti, taču tie nebūt nebūs pieejami visiem cilvēkiem, kuriem tie ir nepieciešami, jo izvērtēti ir tikai aptuveni 10% no cilvēkiem, kuriem varētu būt nepieciešami pakalpojumi. Netiek pietiekami domāts par cilvēkiem ar smagiem attīstības traucējumiem, kuru segregācijas risks ir visaugstākais.

Kāda ir realitāte? Vecākiem ir jāstrādā, bet viņi joprojām ir spiesti ievietot bērnu (vai pieaugušu bērnu) valsts aprūpes iestādē, jo nav pieejamu pakalpojumu tuvu dzīvesvietai. Ja

vecāki neizdara šo piespiedu izvēli, tad vienam no vecākiem negribot no nodokļa maksātāja ir jāklūst par bezdarbnieku – valstij izdevīgu bezmaksas aprūpes darba veicēju. Viedoklis, ka tā ir brīvprātīga vecāku izvēle, ir uzskatāms par cinisku attieksmi pret Latvijas ģimenēm.

Bērnu vecākiem tiek uzlikts par pienākumu pašiem meklēt pakalpojumus, nevis izvēlēties no pieejamo pakalpojumu groza. Ja vecākiem neizdodas atrast neeksistējošu pakalpojumu, tad viņiem nākas dzīvot ar vainas apziņu, ka viņi ir nepietiekami darījuši sava bērna labā. Daudzi vecāki izmisumā meklē glābiņu, cerot, ka dažādu „ekskluzīvu” terapiju rezultātā viņu bērnu smagie traucējumi pazudīs. Šie vecāki apzinās, ka citādi viņu bērnam vietas sabiedrībā nebūs.

Dramatiska situācija ir pilngadību sasniegušo bērnu vecākiem. Katru nedēļu pie mums vēršas izmisuši vecāki ar vienu jautājumu „Ko man tagad darīt?”, jo viņu pieaugušais bērns beidz izglītības iestādi, bet nepieciešamie pakalpojumi nav pieejami. Mums palīdzību lūdz vecāki, kuri ir bijuši spiesti ievietot savus bērnus aprūpes iestādēs un, kuru jau pieaugušos bērnus, šobrīd plāno pārvietot no vienas iestādes uz citu, pamatojot ar kārtējo reorganizāciju. Ir mainījušies laiki – bērnu un pieaugušo cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem vecāki ir aktīvi, izglītoti un strādājoši. Viņi cerēja uz cieņpilnu valsts attieksmi. Šie vecāki ir izmisumā, viņiem ir nepieciešami risinājumi šodien, nevis kārtējie plāni, kuri iespējams varbūt tiks kaut kad īstenoti.

LTV1 raidījums „Aizliegtais paņēmiens” 2017. gada 6. novembrī aktualizēja situāciju valsts bērnu aprūpes iestādē Kapseļu ielā. Pēc raidījuma sabiedrības reakcijas spiediena rezultātā Labklājības ministrija radīja ilūziju, ka vēlas pārmaiņas. 2017. gada 21. novembrī biedrības valdes pārstāvji tikās ar Labklājības ministru J.Reiru un viņa biroja vadītāju L.Baļčūni, lai runātu par reālu pārmaiņu nepieciešamību šajā konkrētajā iestādē un pakalpojumu sistēmā kopumā. Vienojāmies, ka mēs izstrādāsim un iesniegsim detalizētu minētās iestādes reorganizācijas plānu. Piedāvājām veidu, kā reorganizācijas rezultātā valstī var tikt izveidots pirmais pakalpojums, kurš parādītu, kā institucionālu vides pakalpojumu pārvērst par ģimeniskā vidē balstītu pakalpojumu. Jaunais modelis veidots ar būtisku uzsvāru uz pakalpojuma pēctecību – bērni pieaug un viņiem vajag atbilstošus mājokļa un nodarbinātības pakalpojumus. Piedāvājām ieviest jaunu pieeju darbā ar cilvēkiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, pārņemot skandināvijas valstu pieredzi. Koncepts tika iesniegts 2017. gada 11. decembrī, un Labklājības ministrija izrādīja interesi, atzīstot komplekso skatījumu un inovācijas. Tika ievirzītas sarunas par ēku pārņemšanu un organizēta tikšanās ar Rīgas pašvaldības Labklājības departamenta vadību, kura izrādīja ieinteresētību pakalpojumu attīstībā. Sekoja ilgstošas sarunas ar Labklājības ministriju par detaļām un niansēm, dodot mums cerības, ka bērniem tiks izveidots jaunas kvalitātes pakalpojums un tiks domāts arī par bērnu nākotni, viņiem pieaugot.

2018. gada 8. maijā tīkoti ar Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu departamenta direktoru M.Ivanovu, mums tika darīts zināms, ka reorganizācija pēc būtības netiek plānota. Secinām, ka valsts institucionālā sistēma sevi glābj no likvidācijas. Iespējams, tam iemesls ir sabiedrības uzmanības atslābums, kurš ļauj atkāpties un neturpināt pozitīvās pārmaiņas.

Labklājības ministrs Jānis Reirs („Vienotība”) 2017. gada 1. novembrī, publiski atvainojās visiem bērniem, kuru dzīve ir salauzta bērnunamos vai citās bērnu aprūpes iestādēs.

Mums ar atvainošanos ir par maz! Aicinām pārtraukt turpināt salauzt bērnu un pieaugušo bērnu dzīves!

Pietiek ciniskas attieksmes pret ģimenēm, cilvēkiem ar smagiem traucējumiem, cilvēkiem, kuri atrodas valsts aprūpes institūcijās. Mēs pieprasām nodrošināt mūsu bērnu, tuvinieku un ģimeņu, kuras rūpējas par cilvēkiem ar smagiem traucējumiem, tiesības dzīvot pilnvērtīgu dzīvi sabiedrībā un saņemt nepieciešamo atbalstu atbilstoši starptautisko tiesību dokumentu uzstādījumiem. Pieprasām realizēt pakāpenisku aprūpes iestāžu reorganizāciju, izveidojot augstas kvalitātes sabiedrībā balstītus pakalpojumus.

Esam piedāvājuši veikt reorganizāciju sākot ar vienu iestādi, nemeklējot lētākos, bet kvalitatīvākos risinājumus! Mēs sagaidām atbildi uz jautājumu: konkrēti kura ir tā institūcija vai atbildīgā persona, ar kuru strādāt kopā, lai panāktu sistēmas izmaiņas pēc būtības.

Biedrības „Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” valde